

Oppilaitosturvallisuus ja viranomaisyhteistyö

Puhujasta

Turvallisuus- ja työsuojelupäällikkönä toimiva oikeustieteen tohtori, dosentti *Henri Rikander* on työskennellyt väkivaltatutkijana, opettajana sekä työsuojelun ja turvallisuusalan konsulttina ja kouluttajana vuodesta 1996 lähtien.

Rikander on ollut kehittämässä lukuisten organisaatioiden työsuojelutoimia, riskienhallintaa ja turvallisuusjohtamista.

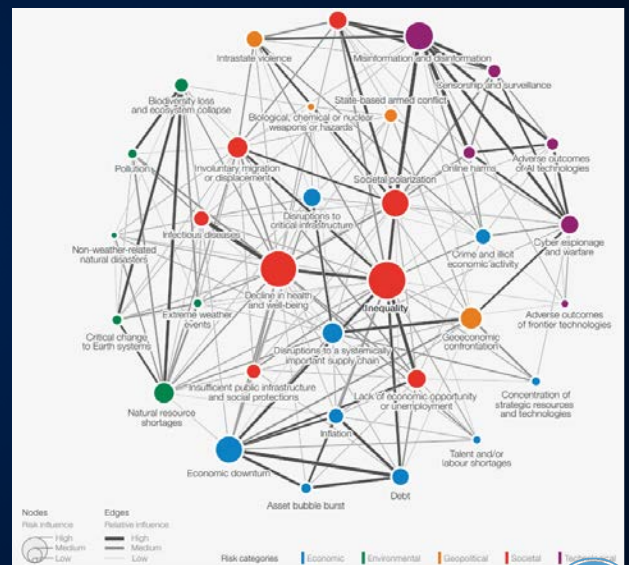
Oikeustieteellisen koulutuksen lisäksi Rikander on opiskellut turvallisuusjohtamista, riskienhallintaa ja organisaatiopsykologiaa sekä suorittanut opettajan pedagogiset opinnot. Rikander on toiminut myös poliisissa päällystö-, alipäällystö- ja miehistötehtävissä.

Toimintaympäristö

Turvallisuusympäristön murros

- Useat samanaikaiset kehityskulut kytkeytyvät toisiinsa tehden sen tilasta epävarman.
- Huolestuttavien ja ei-toivottujen trendien vastapainoksi murroksesta on vaikeaa löytää tulevaisuuden imua toivottavien tulevaisuuksien muodossa.
- Varautumiseen liittyviä ohjeistuksia ja koulutusta tarvitaan yhä enemmän myös perinteisillä kuntien ja hyvinvointialueiden toimialueilla.
- Sisäistä turvallisuutta koskevat kysymykset ovat kasvussa (rikosten ja onnettomuuksien ennaltaehkäisy, turvallisuuden tunteen parantaminen, turvallisuus vetovoimatekijänä)

Nuoret Some julisti Alexan kouluampujaksi – näin huhumylly eteni minuutti minuutilla 4.3	Turvallisuus Nuorten turvallisuustalokisakin etää ajansa – pelastusalan asiantuntija: ”työtön kuunteleminen ja läsnäolo on auttamista” 4.4	Ampuminen Kasvoille sykemiestä, puheutumisesta pilkkasamista – kokemus kiusatuksesta tulemisesta yhdistää Suomen kouluampumisia 3.4	Sosiaalinen media Uusi nettittävyys voi johtaa kiristykseen – intimejä kuvia jakaneita on uhkailtu kuvien levittämisellä 26.3
Nuoret Itsemurhariski on suurin kiusatuilla nuorilla – noin kolmennes nuorista kokee olonsa turvattomaksi koulussa 26.6	Ampuminen ”Yleensä kysymys, mistä tämänikäinen on saanut aseet” – tutkija kertoo, miksi Vantaan ampumistapaus on poikkeuksellinen 2.4	Koulutus Kun oppilas ampuu luokassa, tulevat opettajat huomasivat puutteen koulutuksessa – alakoulu hankki luokkiin turvakaapit 27.6	Väkivalta Rehtori Jari-Jaskari oli mukana kristityssä, kun Kauhajoen tapahtui koulusurma – ”Tärkeää on olla lähellä ja kuulolla” 3.4
Lapset Kymppitönnön tolan piti ehkäistä kiusaamista – siltä tuli hyödytön, koska lapset puhuvat mieluummin aikuisille 4.3	Rikokset Veitsiuhkauksen kohteeksi joutuneessa turkulaiskoulussa oltaen ymmärtään miehen motiiveista 10.1	Opiskelijat Opiskelija arvostee koulun turvatoimia Jyväskylän eilisessä poliisiopeeraatiossa 30.8	Turvallisuus Lisääntyvä köyhyys huolettua ja on vakava turvallisuushäiriö: ”Ihan hulluksi menee tämä maailma” 22.5
Nuoret Hämmentänyt poliisi puuttuu koulu-uhkauksiin matalalla kynnyksellä, mutta koulujen turvallisuudesta vastaavat koulut itse 6.4	Turvallisuus Näin ääriliikkeet manipuloivat lapsia ja nuoria 24.6	Lapset Päiväkodin pihalta löytyi huumeuspseja Mustasaarella 5.3	Turvallisuus Supo: Suomessa on yhä enemmän potentiaalisia äärioikeistolaisia terroristejä – osalla on kyky väkivaltaisiin iskuun 17.6
Nuoret Historiallinen lähestymiskielto 12-vuotiaalle lopetti kiusaamisen – ”Tämä on ainoa keino, joka on toiminut”, äiti sanoo 6.5	Politiikka Kansanedustajat säätivät aikuisia huonosta some-käytöksestä ja vaativat puhelimia pois kouluista 11.4	Poliisi Koulupoliisitoiminta saa valtiolta ison rahapotin – tavoitteena rikosten estäminen 6.9	Hyväksyntä Poliisi on huolissaan Euroopassa lauvasta linjasta, jossa alle 15-vuotiaita rekrytoidaan osaksi järjestäytyneitä rikollisuutta 16.4
Turvallisuus Lapset ovat alkaneet hakeutua itsepuolustuskursseille – syynä on pelko, sanoo kouluttaja 21.8	Teknologia Heisingin kaupungilla tietoturva – murtautuja on päässyt käsiksi ainakin henkilötietoihin ja oppilaitosten käyttäjätunnuksiin 2.9	Kokospäivät Rehtori järkyttyi oikeudessa ilmeneestä tiedosta: koulusurman valmistelusta syytetty kävi jo koulun ovelle lausua kirkossa 23.5	Turvallisuus Kovaa länsien opiskelijan huuto aiheutti poliisiopeeraation – Jyväskylän yliopistolla sattui tiistaina erikoinen tilanne 17.4
Turvallisuus Vartija on kallis ja vähän käytetty ratkaisu kouluväkivaltaan – vahtimestari tietää, että ”vartija” voi provosoida jo sanana 20.1	Turvallisuus Suojelupoliisin uusi päällikkö Juha Martelius: Suomessa on radikaalisuutuneita lapsia 12.4	IS-Suomi Suojelupoliisi kiistää väitteen, että IS-Suomen suomalais-venäläinen koulu olisi turvallisuushäiriö 5.9	Kokospäivät Jyväskylän alaikäisten puukotustapaus käynnisti huhut: uhkailua kostolla ja uusintatappelulla 18.6

Sosiaalinen media

Miten usein olet huomannut netissä seuraavia toiseen nuoreen kohdistuvia kiusaamisen muotoja?

Päivittäin havainneiden osuus vuosien 2024 ja 2021 kyselyistä.

Lähde: Nuoret ja nettikiusaaminen 2025 -selvitys, Mannerheimin lastensuojeluliitto, grafiikka: Karoliina Juntunen / Yle

Sosiaalisen median roolia katalyyttinä nuorisoväkivallassa ei tule väheksyä.

Sosiaalisen median käyttöön liittyy tyypillisenä piirteenä se, että siellä voi aikuisilta piilossa toimia tavalla, jota ei toteuttaisi arkiympäristössään.

Sosiaalisen median kautta väkivalta voi saada laajan yleisön ja toisaalta väkivallalle altistuu sosiaalisen median kautta nuoria.

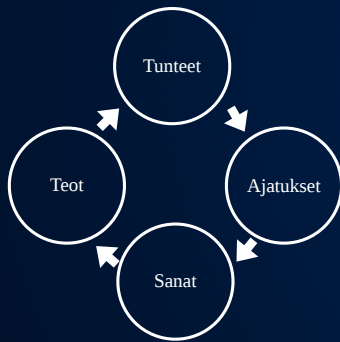
Sosiaalinen paine, jota sosiaalinen media on luomassa, voi ajaa nuoren puolustamaan kunniaansa väkivaltaisestikin säilyttääkseen kasvonsa. Erityisesti nuorten naisten voidaan todeta olevan haavoittuvia sosiaalisen median alustoilla.

Nuoren sosiaalisen median tiilillä voi olla lukuisia seuraajia ja jengiin kuuluminen voi vääristää käsityksiä rikollisesta elämäntavasta sekä luoda kuvaa ammattirikollisena toimimisen viehättävästä urasta.

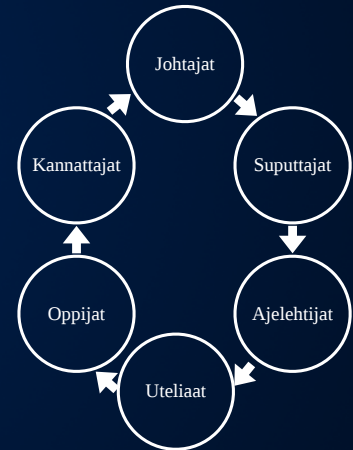

Sosiaalistumisprosessi Katujengi – Vankilajengi – Järjestäytynyt rikollisuus

1. Epäkohdat
2. Epäoikeudenmukaisuus
3. Syyllisten nimeäminen
4. Demonisointi ja mustamaalaus

1. Yhteisöllisyys
2. Johtajuus
3. Status
4. Jännitys
5. Merkityksellisyys

Koulutuksen yhteiskunnallinen rooli

Yhteiskunnan jäsenyys

2 § Opetuksen tavoitteet

Tässä laissa tarkoitetun opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja **eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen** sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lisäksi esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä.

Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana.

Opetuksen tavoitteena on lisäksi turvata riittävä yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella.

2 § Lukiokoulutuksen tarkoitus

Lukiokoulutus antaa opiskelijalle valmiudet aloittaa korkeakoulututkintoon johtavat opinnot yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa.

Lukiokoulutuksen tarkoituksena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja **aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi** sekä antaa opiskelijoille työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja, taitoja ja valmiuksia. Lisäksi koulutuksen tarkoituksena on antaa opiskelijoille valmiuksia elinikäiseen oppimiseen ja itsensä jatkuvaan kehittämiseen. Koulutusta alle 18-vuotiaalle opiskelijalle suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. ([11.3.2022/165](#))

2 § Ammatillisten tutkintojen ja ammatillisen koulutuksen tarkoitus

Tässä laissa tarkoitettujen tutkintojen ja koulutuksen tarkoituksena on kohottaa ja ylläpitää väestön ammatillista osaamista, antaa mahdollisuus ammattitaidon osoittamiseen sen hankkimistavasta riippumatta, kehittää työ- ja elinkeinoelämää ja vastata sen osaamistarpeisiin, edistää työllisyyttä, antaa valmiuksia yrittäjyyteen ja työ- ja toimintakyvyn jatkuvaan ylläpitoon sekä tukea elinikäistä oppimista ja ammatillista kasvua. Tässä laissa tarkoitetun koulutuksen tarkoituksena on lisäksi edistää tutkintojen tai niiden osien suorittamista.

Tässä laissa tarkoitetun koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja **yhteiskunnan jäseniksi** sekä antaa opiskelijoille jatko-opintovalmiuksien, ammatillisen kehittymisen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Koulutusta alle 18-vuotiaalle opiskelijalle suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. ([11.3.2022/164](#))

Oppilaitoksen tehtävä

• Sosialisaatio

- Sosiaalistaa oppilaat yhteiskunnan normeihin, arvoihin ja sääntöihin.
- Opettaa käyttäytymismalleja, vuorovaikutustaitoja ja yhteisöllisyyttä, joiden avulla lapset ja nuoret oppivat toimimaan osana yhteiskuntaa.
- Opitaan myös kulttuurisia perinteitä sekä ymmärtämään muita ihmisiä ja erilaisia näkökulmia.

• Kvalifikaatio

- Liittyy tietojen ja taitojen opettamiseen, jotka ovat välttämättömiä myöhemmässä elämässä ja työelämässä.
- Väline sosiaaliseen ja taloudelliseen liikkuvuuteen.

• Subjektivaatio

- Yksilön oman identiteetin ja ajattelun kehittäminen
- Tukee oppilaiden itsetunnon, itsenäisyyden ja kriittisen ajattelun muodostumista.

Kvalifikaatio

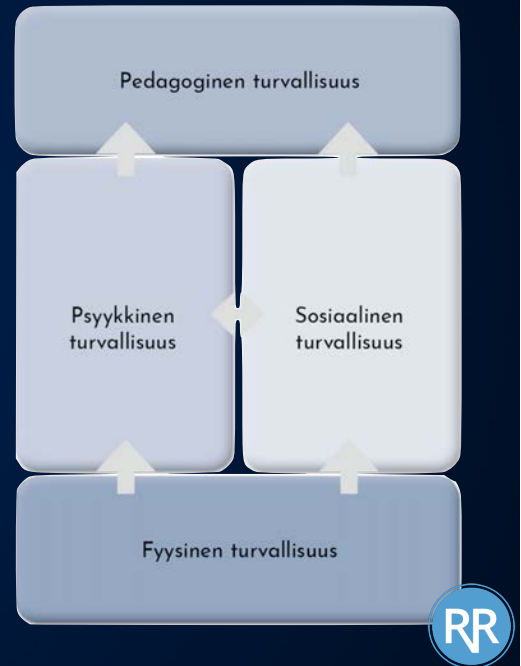
Subjektivaatio

Sosialisaatio

Nuorten tilasta

- Kouluterveyskyselyjen mukaan **suuri osa nuorista voi hyvin**, mutta Ukrainan sota, koronavuodet, kiristyneet menestyspaineet, sosiaalisen median vaikutus sekä hidastunut avun saaminen ovat lisänneet nuorten kokemaa yksinäisyyttä, syrjäytyneisyyttä ja erilaisia mielenterveyden ongelmia.
- **Nuorten hyvinvointi polarisoituu:** kasvava pieni osa, noin kymmenen prosenttia, voi entistä huonommin.
 - Nuorista kohtalaisesta tai vaikeasta ahdistuneisuudesta kertoi noin kolmannes tytöistä ja pojista noin kahdeksan prosenttia kaikilla kouluasteilla.
 - Potentiaalinen rikosten kasvua selittäviä tekijöitä:
 - nuorten mielenterveysongelmat
 - rikosmyönteisten asenteiden kasvu
- Nuorten pahoinvoinnin nähdään voimistuvan erityisesti huonosti voivien nuorten keskuudessa.

Turvallisuuden edistäminen

Omavalvonta on riskienhallintaa

Koska kunnilla on varsin **vahva ja itsenäinen päätäntävalta** toimintojen järjestämisessä, muodostuu siitä vaatimuksia omavalvonnan toteuttamiseen.

Omavalvontaan liittyy keskeisesti toimintaa ohjaavien asiakirjojen ja toimenpiteiden dokumentointi ja seuranta. Viime kädessä omavalvonnassa on kyse siitä, että julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Vuonna 2023 oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnan teemana oli ”valvonnan valvonta”, joka liittyy oikeusvaltioperiaatteeseen ja hallinnon lainalaisuuden periaatteeseen.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Perustuslain 22 §:ssä säädetään, että julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Varautumista tukevat asiakirjat

Kunnan/kaupungin yleinen valmiussuunnitelma sekä toimintakortit

Toimi-/palvelualueen turvallisuus- ja valmiussuunnitelma sekä toimintakortit

Yksikön pelastussuunnitelma ja häiriötilannesuunnitelma sekä toimintakortit

Päivittäistoiminnan säädökset, määräykset, ohjeet, suunnitelmat

Turvallisuus on dynaaminen, jatkuvasti muokkautuva tila

Turvallisuustyölle on ominaista, että **tavoitehorisontti siirtyy** lähestyttäessä edellisiä tavoitteita.

Kyse on **kokonaisvaltaisesta kehittämisestä**, jossa huomioidaan ihmisten hyvinvoinnin, työskentelyn olosuhteiden ja prosessien kehittäminen.

Turvallisuusjohtaminen edellyttää sitä, että **henkilöstö on sitoutettu** yhteiseen turvallisuusajatteluun.

Henkilöstön **osallistaminen** on keskeisessä asemassa, sillä työyhteisön jäsenillä on olemassa runsaasti tietoa työyhteisön toiminnasta sekä tähän liittyvää käytännön osaamista, ja tämä **tieto tulee saada käyttöön** tunnistettaessa toimintaan liittyviä riskejä, arvioitaessa niiden merkitystä ja tehtäessä vastatoimia tunnistettujen riskien poistamiseksi, välttämiseksi tai minimoimiseksi.

Turvallisuuden johtamisjärjestelmä

Turvallisuuspolitiikka, periaatteet, tavoitteet ja roolit

Turvallisuuden tilannetietouden rakentaminen

Turvallisuuden mittaaminen, kehittäminen ja parantaminen

Turvallisuuden kommunikaatio, koulutus ja valmennus

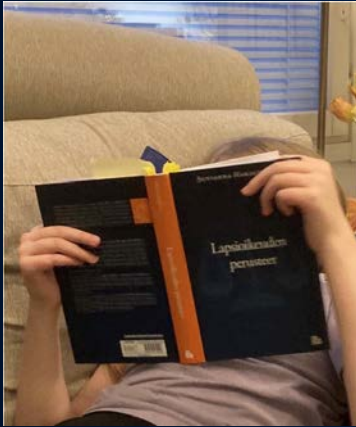

Turvallisuushavaintojen luokittelumalli

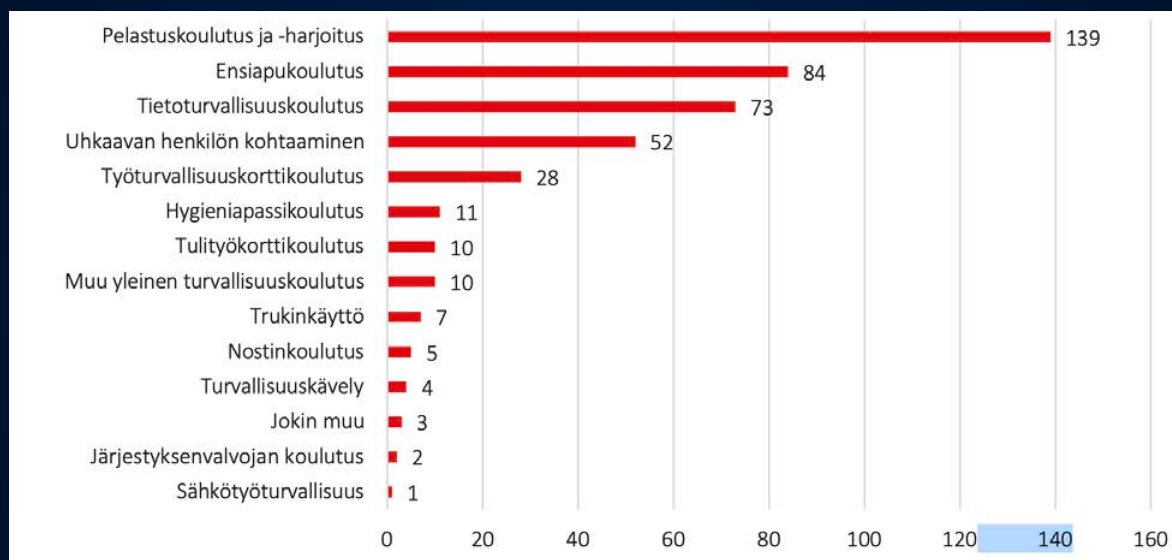
Häiriökäyttäytyminen	Päihteet ja huumeet	Väkivalta tai väkivallan uhka	Esineet, laitteet, kalusteet	Tapahtumaympäristö ja olosuhteet	Toimintatapa tai valvonta	Henkilöön liittyvä syy
-ilkivalta (sotkeminen, rikkominen, eritteet)	-sähkötupakka (vape)	-uhkaava käytös	-viallinen laite, esine tai kaluste	-ulko-olosuhteet (liukkaus, pimeys, lämpöolosuhteet, eläimen pistos tai purema)	-valvonnan puute	-sääntöjen tai ohjeiden vastainen toiminta
-varkaus	-huumausaineet	-fyysinen väkivalta	-puutteellinen suojaus	-sisäolosuhteet (liukkaus, pimeys, lämpöolosuhteet)	-huolimattomuus	-impulsiivisuus tai arvaamaton käytös
-melu tai äänekäs käytös	-alkoholi	-teräase, ampumase, astalo	-väärä käyttötapa	-tavanomaisesta poikkeava olosuhde (retkikohteet ja vierailupaikat)	-reagointinopeuden riittämättömyys	-vahinko
-sekava käytös	-tupakkatuotteet			-tavanomaisesta poikkeava henkilöstöresurssi	-inhimillinen virhe, unohdus	-toiminnanohjauksen tai itsesäätelyn vaikeus
-häirintä (seksuaalinen)					-puutteellinen ohjeistus tai informaatiokatkos -riittämätön perehdyttäminen	-korkea ikä tai terveydentila -sairauskohtaus

Riskiperustainen kouluttaminen

Saatu turvallisuuskoulutus

Turvallisuushat

Onko sinulla työssäsi kokemuksia seuraavista turvallisuutta uhkaavista tilanteista?

Liljeroos-Cork – Mykkänen – Tappura – Rikander 2021

Mitä keinoja kaivataan?

Liljeroos-Cork – Mykkänen – Tappura – Rikander 2021

Nykytilan kartoitus

TURVALLISUUS- RYHMÄ:	TURVALLISUUS- ASIAKIRJAT:	TURVALLISUUS- KÄVELY:	SUOJAUTUMIS- HARJOITUKSET:	ALKUSAMMUTUS- KALUSTON KÄYTTÖKOULUTUS:	TYÖN VAAROJEN ARVIOINTI:	TURVALLISUUS- HAVAINNOT:	TOIMIVALTA KOULUTUKSET
Onko kouluilla turvallisuusryhmä, - tiimi- tai verkosto	Mitä asiakirjoja ja ohjeita on laadittu ja käytössä?	Tehdäänkö kouluilla henkilökunnan kanssa turvakävelyitä?	Kuinka usein ja milloin viimeksi tehty	Onko harjoituksia järjestetty henkilökunnalle, milloin viimeksi?	Milloin tehty tai päivitetty viimeksi?	Miten turvallisuus- havaintoja käsitellään?	Työturvallisuus- ja palvelus- suhdeasiat
Jos on, mikä on ryhmän kokoonpano ja tehtävä.	Ovatko ne ajan tasalla, milloin niitä on viimeksi päivitetty?	Kuinka usein ja kenen vastuulla järjestää?	Ulos ja sisälle suojautuminen	Minkä tasoisia ensiapukoulutuksia on toteutettu?	Onko laatu varmistettu?	Kuinka näistä tiedotetaan?	Voimakeinojen käyttö (erityis/ yleissäännös)
	Miten sisältö perehdytetään työntekijöille?	Miten oppilaat osallistetaan?	Työpöytäharjoituk set				Lastensuojelu
	Mikä on niiden käytettävyyys.						

Toimintakorttien laadinta

Ahdistelu/aikuisen epäasiallinen kontakti oppilaaseen

Ampuma-ase koulussa

Fyysinen rajoittaminen / Väkivaltatilanne / Väkivallan
uhka

Ilkivalta, vahingonteko tai varkaus

Kouluun kohdistuvat uhkaukset

Kuolemantapaus koulussa

Luvaton lähestyminen lähestymiskiellon aikana (tai
koulusta hakeminen)

Myrkytykset

Oppilaan itsemurhauhka/itsetuhoinen käytös

Oppilaan katoaminen

Oppilaan poistaminen fyysistä voimaa käyttäen

Oppilaaseen kohdistunut pahoinpitely/
seksuaalirikosepäily

Oppilas päihtyneenä koulussa

Perhe-/lähisuhdeväkivaltaepäily tai lapsen kohdistunut
seksuaalirikosepäily

Pommiiuhka

Teräase koulussa sekä muut kielletyt esineet ja aineet

Uhkaava huoltaja koulussa

Ulkopuolinen henkilö koulun alueella

Esimerkki

- Päivitettävä yhteystietoliite on erikseen
- Ohjeet tilanteen ajaksi
- Ohjeet jälkitoimiin

Oppilaaseen kohdistunut pahoinpitely/seksuaalirikosepäily

- **Mene** väliin, keskeytä.
- **Rauhoita** tilanne puhumalla, mikäli mahdollista
- **Soita** poliisi paikalle (112) vakavissa tilanteissa
- **Arvioi** akuutin ensiavun tarve
- **Älä** jätä lasta yksin
- **Dokumentoi** tapahtumat. Kirjaa vammat, vauriot.
- **Vie** oppilas aina lääkärin tai terveydenhoitajan luo
- **Ilmoita** esihenkilöllesi ja turvallisuuspäällikölle.
- **Ilmoita** oppilaan huoltajalle. Koulun rehtori linjaa tiedottamisesta. Laadi tarvittaessa kotitiedote yhdessä esihenkilösi kanssa
- **Tee** poliisille tutkintapyyntö ja lastensuojeluilmoitus
- **Katso liitteet**

JÄLKITOIMET – OPPILAASEEN KOHDISTUNUT PAHOINPITELY/SEKSUAALIRIKOSEPÄILY

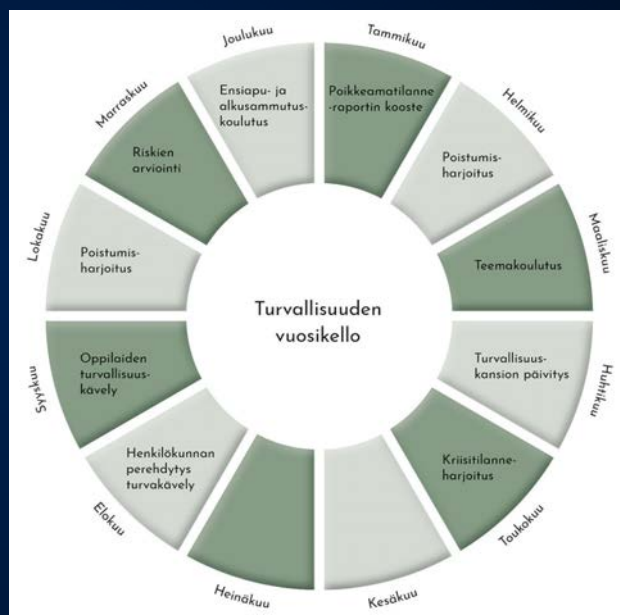
- **Varmista** oppilaalle tukea opiskeluhollosta
- **Tiedota** koulun henkilökuntaa tapahtuneesta. Rehtori linjaa.
- **Rehtori** päättää, miten tapahtuma käsitellään koulussa (oppilaat/huoltajat)
- **Muista** oppilaan tilanteen seuranta
- **Pyydä apua** yksityiskohtien läpikäymiseen esihenkilöltäsi ja turvallisuuspäälliköltä.
- **Huolehdi** tarvittavat merkinnät (katso liite)
- **Älä** keskustele asiasta ulkopuolisen kanssa.

Turvallisuuden vuosikello

Orgaaninen turvallisuusosaaminen rakentuu siellä toimivien yhdessä sovituista toimintamalleista ja harjoittelusta. Orgaanin turvallisuuskulttuuri on toiminnallista kulttuuria.

Koeteltua suorituskyykyä ei ole mahdollista saavuttaa ilman käytännön harjoituksia. Erilaisilla harjoituksilla ja simulaatioilla on mahdollista myös arvioida ohjeiden ja koulutusten riittävyyttä.

Viranomaisyhteistyön onnistuminen

- Selkeästi määritellyt tavoitteet
- Yhteistyön koordinointi oikeassa paikassa.
- Kaikkien osapuolten tulee kokea hyötyvänsä toiminnasta.
- Sujuva tietojenvaihto (keskinäinen luottamus)
- Verkostomaisuus ja epämuodollisuus

Kiitos mahdollisuudesta

Yhteystiedot

Henri Rikander
oikeustieteen tohtori, dosentti

info@rikander.fi

www.rikander.fi

linkedin.com/in/henririkander

